

EL DEUTE EXTERN en 5 minuts

1. El deute extern al món

El deute extern és el diner que els països del Sud deuen als bancs, als països del Nord i a les Institucions Financeres Multilaterals (FMI, BM i Bancs Regionals) com a conseqüència dels préstecs que els seus governs varen rebre en el passat i als quals no poden fer front en l'actualitat. El deute del conjunt dels països empobrits, així com el seu pagament (amortització del capital + interessos) creix constantment des de fa 20 anys, tot i que aquests països han anat fent efectiu el pagament del deute durant aquestes dues dècades. Encara que sembli inversemblant, el total del deute no ha disminuït, sinó tot el contrari: el 1999 (darrer any del qual es tenen dades) el dèbit era més de quatre vegades superior que quan va esclatar la crisi del deute l'agost de 1982. Hi ha dos factors que motiven aquest increment constant. D'una banda, l'augment dels interessos que els països deutors es veuen obligats a pagar. De l'altra, la sol·licitud per part d'aquests països, de nous crèdits per tornar els anteriors, atesos els endarreriments en els pagaments per problemes de solvència.

Segons les dades més recents del Banc Mundial, l'any 1999 el deute extern total dels països empobrits era de gairebé 2,6 bilions de dòlars estatunidencs¹ (Global Development Finance, 2001).

Taula 1. Evolució del deute extern

Any	1970	1980	1990	1994	1999
Import del deute	73	587	1.460	1.969	2.573

Font: GDF; dades en milers de milions de dòlars estatunidencs

El deute extern es pot desglossar en deute a llarg termini i deute a curt termini:

1.1. El deute a llarg termini, que és aquell que es concedeix per ser retornat a més d'un any vista, el 1999 era de 2,09 bilions de dòlars. Aquest deute es divideix en tres tipus diferents:

- **DEUTE BILATERAL**: és el deute concedit pels estats del Nord als estats del Sud, que està compost pels crèdits a l'exportació en condicions més favorables que les del mercat (crèdits FAD, en el cas espanyol) i per les operacions d'exportació amb cobertura per compte de l'Estat (CESCE, en el cas espanyol). Aquest deute representa un 26% del deute a llarg termini. El 1999 es va situar en un valor nominal de 542.464 milions de dòlars.

¹ La nomenclatura feta servir és la llatina, per tant, al parlar d'un bilió es vol significar un milió de milions de dòlars estatunidencs. A continuació, amb ànim d'abreviar el text, s'omet el terme estatunidenc en referir-se als dòlars.

- **DEUTE PRIVAT:** és el que procedeix dels mercats financers, sobretot de la banca internacional. El 1999 se situava en 1.189.248 milions de dòlars. El deute privat ha anat guanyant pes relatiu en els darrers anys fins a representar, el 1999, el 57% del deute a llarg termini. En l'actualitat existeix una progressiva translació del deute privat de la banca als mercats financers, mitjançant la venda de deute extern en el mercat borsari. Així, l'any 1995, en els mercats financers hi havia bons de deute per valor de 133.000 milions de dòlars, xifra que representava el 38% del deute privat.
- **DEUTE MULTILATERAL:** és aquell concedit per les IFI -Institucions Financeres Internacionals (Fons Monetari Internacional, Banc Mundial i Bancs Regionals) i que el 1999 va ser de 354.688 milions de dòlars. Aquest deute va representar el 17% del deute a llarg termini el 1999. Després de la crisi desencadenada durant la dècada dels 80, aquesta és l'única font de finançament a què poden accedir molts països deutors. Certament, molts països i bancs creditors tenen com a política no concedir més crèdits a països anomenats mal pagadors, els quals només poden accedir a les IFI per obtenir més finançament.

1.2. El deute a curt termini, és a dir, aquell que venç en els primers 12 mesos, el 1999 era de 407.400 milions de dòlars, dels quals més d'un 40% representaven pagaments d'interessos endarrerits. Encara que no es tinguin dades fiables sobre el deute a curt termini, es creu que aquest es reparteix a parts iguals entre el deute privat i els crèdits a l'exportació.

El servei del deute, que és l'import fet efectiu pels deutors pels conceptes d'amortització de capital i interessos dels crèdits, no ha fet altra cosa que augmentar. Tanmateix, l'esforç no té la recompensa d'una reducció significativa del total del deute. L'any 1998 els països del Sud varen transferir al Nord més de 350.000 milions de dòlars en concepte del pagament del deute, xifra que suposa gairebé set vegades allò que els països del Nord els prestaren en concepte d'Ajuda Oficial per al Desenvolupament, quelcom més de 50.000 milions de dòlars (Informe sobre Desenvolupament Humà, PNUD 2000). Quasi la meitat del que es paga en concepte de servei del deute són interessos. Així doncs, els pagaments realitzats no aconsegueixen de cap manera frenar la tendència al creixement del total del deute, ja que els interessos són tan elevats que acaben contrarestant el pagament, i fan que el deute continuï creixent sense possibilitat que algun dia es posi fi a la bola de neu que això suposa.

2. Conseqüències per a la població dels països deutors

Des del punt de vista dels creditors, el deute extern és tan sols una xifra absoluta que els deutors han de fer efectiva en un termini de temps determinat. Per tant, el fet que encara no s'hagi saldat el deute es veu com un problema de liquiditat dels comptes dels països deutors i, difícilment, com un problema estructural. Per als països deutors, en canvi, fer front a les exigències dels pagaments del deute suposa un esforç financer extraordinari, ja que les seves economies són cada cop més febles i dependents dels capitals estrangers.

Tanmateix, el més greu per a molts països és el fet que el pagament del deute suposa la impossibilitat d'invertir i de dur a terme polítiques adequades en serveis bàsics essencials per a la població, com són la seguretat alimentària, la potabilització de l'aigua, la salut, l'habitatge, l'educació, les infraestructures... Segons el Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament, els pagaments del servei del deute van superar la despesa anual en salut i educació en nou països, i també es va sobrepassar la despesa en salut en 29 més, inclosos 23 de l'Àfrica subsahariana, la regió més castigada del planeta. A Tanzània, els pagaments del servei del deute l'any 1998 varen suposar una despesa nou vegades superior a la despesa en atenció primària de salut i quatre vegades a la d'educació primària (PNUD, 1999).

D'altra banda, el pagament del deute ha incentivat l'explotació indiscriminada dels recursos naturals, ja que la seva exportació és una de les poques maneres que tenen aquests països per aconseguir suficients divises per pagar el servei del deute. Aquest fet, com és de suposar, ha afectat i està afectant greument la sostenibilitat dels recursos del planeta.

Tampoc s'ha d'oblidar que molts dels països que avui tenen grans deutes van ser governats per dictadors civils i/o militars que varen desviar els crèdits prestats cap a la compra d'armes -amb la finalitat de silenciar les protestes civils-, cap a la compra de béns de luxe de les elits dels seus països, per fer obres faraòniques que pretenien lloar la figura del líder i que no varen reportar cap benefici a la població. Fins i tot, en alguns casos, els diners mai varen arribar al país, ja que es van dipositar els diners en comptes corrents de paradisos fiscals. Accions com aquestes van succeir en règims militars com els d'Algèria, Argentina, Bolívia, Brasil, El Salvador, Tailàndia o dictatorials com el de Pinochet a Xile, Duvalier a Haití, Stroessner a Paraguai, la nissaga dels Somoza a Nicaragua, Suharto a Indonèsia, Marcos a Filipines, Zia-il-Haq a Pakistan, el Sha a Iran, Assad a Síria, Mariam a Etiòpia, Siad Barre a Somàlia, Moi a Kenya, Nimiery i al-Mahdi a Sudan, el rei Hassan II al Marroc, Buhari i Abacha a Nigèria, Doe a Libèria, Mobutu al Congo, Banda a Malawi, o el règim de l'apartheid a Sudàfrica, entre d'altres. Tots ells són clars exemples de que en aquests països la població es va veure impossibilitada per escollir i per decidir què es feia amb el diner que es rebia.

La gran injustícia que es comet en exigir el pagament del deute sense més és no pensar en aquesta gran majoria de població que, a més d'haver de partir les terribles repressions que varen protagonitzar els seus mandataris sobre ells, mai no es varen beneficiar d'aquells crèdits, ja que aquests es van emprar indegudament en benefici d'uns pocs i per al mal de molts. És per això que es pot afirmar amb rotunditat que encara avui les poblacions del Sud continuen pagant el cost d'oportunitat que suposa, en termes de desenvolupament, el pagament del servei del deute.